

Helló, haver. Megosztom veled a tudatomat¹

Időalapú médiaművek a kortárs képzőművészetben

Bálna, Új Budapest Galéria, 2016. III. 20-ig

MULADI BRIGITTA

A videotechnika világpremierje az 1936-os berlini Olimpiai Játékok élő közvetítése volt, de történeti előzményei között előkelő helyen áll az 1977 júniusában rendezett documenta 6, amit három művész, Joseph Beuys, Douglas Davis és Nam June Paik videoakcióval nyitottak meg. A performanszot műholdon keresztül művészeti programként világszerte először lehetett fogni. „A WDR (Westdeutscher Rundfunk) és a HR (Hessischer Rundfunk) által készített, kilenc estét betöltő, huszonnyolc videoszalagból álló sorozat a művészetet közvetlenül legalább négyszázezer néző otthonába juttatta el: így a documenta nemcsak

KOMORÓCZKY TAMÁS:
Bluten Tag!, 2014,
videó, hang, 14 perc

Kasselben, hanem az otthoni tévékészülékeken is látható volt.”² Ez a megoldás akkor futurisztikusnak tűnhetett, ma, a videomegosztók idejében már másképpen van: még csak adó sem kell ahhoz, hogy a közönség otthon nézzen végig egy kiállítást, ahogy az Időalap egyes művei „karosszékből” nézhetők, a keresőbe csak címüket kell beírni, sőt a QR-kód segítségével a mobiltelefonon hazafelé a villamoson is befejezhetjük a kiállításon elkezdett filmek megtekintését.

Időalap

A kiállítás a mindenkori idő vizualizálására és folyamatban való érzékelésére tett kísérleteket gyűjt egybe. A legnagyobb vállalkozás közöttük egy 101 évnyi emberi élethosszt érzékeltető alkotás, *Gróf Ferenc* és a *Société Réaliste* videója, amelybe bármikor bekapcsolódhatunk; az *Egy életen át nézni* című film 885 768 óra hosszúságú. A film Leni Rifenstahlnak, a Hitler propagandafilmjeit³ készítő rendezőnő filmjeinek összes, 901 985 képkockájának és teljes 601 percnyi hang-

SZIRTES JÁNOS:
Pro/Contra, 2013–2015,
akciók, performanszok,
videóvalogatás

foto: Berényi Zsuzsa

anyagának random feldolgozása, és úgy készült, hogy összeideje éppen 101 évet és 17 napot ad ki, vagyis 885 768 órát, egy kép így 59 percig látható. A film vetítése 2012. február 17-én kezdődött, és 2113. március 7-én fejeződik majd be.

A kiállítás szimbolikájának kulcsdarabja *Maurer Dórának* az *Időmérés/Timing* (1978–80) című kísérleti filmje és annak konceptuális fotója. „A Timing Maurer egyik főműve, a 'képzőművészeti film' egyik legtisztább filmje. Témája hihetetlenül egyszerű: Maurer egy lepedőt hajt össze, félbe, majd megint félbe és így tovább, amíg lehet, csak hogy a lepedő a filmvászonon azonos méretű, és a hajtogatás közben a vászon is feleződik, negyedelődik, nyolcadolódik... és a kétféle osztódás természetesen nem esik egybe. Ez a film 'abszolút film' (...) egyúttal az időről (időbeosztásról, időfelosztásról) is szól, melyben az idő tagolását a felület (a tér) tagolása szabályozza, és viszont.”⁴ Idézet Beke Lászlótól.

Illúzió, a technika csodája

A háromdimenziós eszközök, a néző totális valóságélményét fokozó filmek ma már a mozi egyik mindennapi attrakciójaként vannak jelen. A művészet és a tudomány határterületén azonban ez egy remek

kísérleti terep, és a két terület oda-vissza hatásban van egymással. *Szegedy-Maszák Zoltán és Fernezelyi Márton Promenádd* (1998–2002) című interaktív virtuális valóságins-tallációja a valós és a virtuális tér, a mozgás és a mozgásil-lúzió kérdéseivel foglalkozik. A filmben megélt passzivitás helyett itt egy vezeték nélküli, zseblámpával kombinált lézeres „joystick” és a 3D-s szemüveg segítségével a néző maga alakíthatja ki az általa bejárt teret, aminek a határait természetesen a két művész animálta számára.

A művészeket az érdekelte, hogy „a háromdimenziós térérzetet és annak kétdimenziós leképezésének sajátos viszonyát” miként képesek létrehozni. Ha a látogató elég időt szán rá, akkor egy sajátos kétdimenziós világ nyílik ki a szeme láttára, amelyben, mint egy sétatérben, promenádon, új dimenziókat tárhat ki saját maga előtt, saját érzéki csalódását élheti meg a perspektíva eltúlzá-sával elért mélységekben és illúziókban gyönyörködve.

A mi időnk – a jelen és az emlékezet

A jelenünknek és az emlékezetet abban elfoglalt idejének és a terének poétikus-filozófiai aspektusait, az elmúláshoz való viszonyunkat, belső időnk szerke-zetét, személyes vízióinkat, ritmusunkat szimulálja, az idő múlásának visszafordíthatatlanságát ellensúlyozza *Szemző Tibor* filmjeiben, amelyek érzékeny költői-séggel és hatalmas műgonddal készülnek, többnyire a társművészetek bevonásával, performanszszzerűen előadott zenei-irodalmi-filmi élmény egymásra halmozásával. Ilyen a Kőrösi Csoma Sándor-jelen-ségről készült filmje, *Az élet vendége*. Amit ott hang, álló- és mozgókép egymásra úsztatásával, emlékkép-

szerű megjelentetésével és költői narrációjával nyújtott, ezúttal Forgách Andrással közös művében, a *Kafka utolsó szerelmében* éppen ugyanígy hatott. A film 25 percben meséli el Kafka utolsó napjait, ahogy kedvese, Dora Diamant és az orvosa, Klopstock Róbert ápolják és lényükkel körülveszik az író egy Bécs melletti szanatóriumában. A sztori nem lineáris, hanem párhuzamosan megélt belső történetek egymásutánisága. Franz Kafka, aki – mint a szerelmes nő szavaiból megtudjuk – azon túl, hogy gyönyörű, mediterrán alkatú, sudár férfi volt, „nem csak írásművészetével vívta ki az utókor csodálatát. Még különlegesebb az a hatás, amelyet személyében gyakorolt a hozzá igazán közel állókra, akik a vele való együttlétet a barátság csodájának élték meg.”⁴⁵

Hasonlóan, de szikárabb jelekkel dolgozik Komoróczy Tamás, aki sűrítményét adja a 20. század történetének egy, az életünk alapvető feltételét megteremtő anyagnak, a vérnek mint életszimbólumnak a képi feldolgozásával. Ez a szokatlan történelmi lecke „a jövőből tekintti át napjaink és a 20. század vérrrel kapcsolatos fogalmait, megtörtént eseményeit, kifejezéseit. A felolvasó narratíva a kívülálló pozíciójából idézi és próbálja értelmezni a vérrrel kapcsolatos bioló-giai, természettudományos vagy a náci időkben kreált és történel-mivé vált, vérrre vonatkozó fogalmakat” – áll a képcédulán. A film egyúttal egy nyelvről is, amely narrált és feliratozott definíciókon keresztül igyekszik megértetni a tanulóval az ismeretlen, német nyelvű kifejezéseket. A film vizuális része maga a vér szövete, mintázata, mint egy minden teret kitöltő fluidum jelenik meg a hatalmas kivetített felületen.

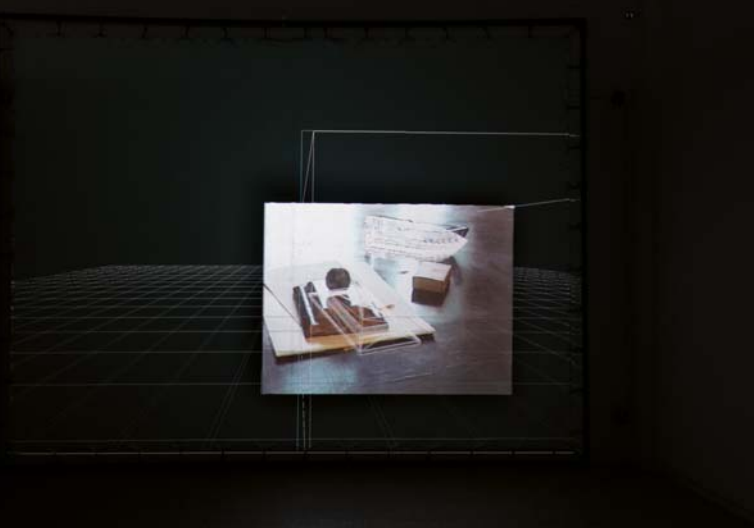
Produkción, performansz: irónia és komolyság

„A közvetlen visszatükrözés, az önreflexió, a felvett anyag állandó ellenőrzése”, a magunkkal való folytonos szembesülés, narcisztikus önszaporítás, de egyben erős önrónia, humor és szarkazmus

NÉMETH HAJNAL:
Összeomlás – Passzív interjú /
Crash – Passive Interview, 2011
kísérleti operafilm 12 részben,
újraavagott verzió: 72 perc, full
HD, sztereó
írta és rendezte: Németh Hajnal

Az autónak hűt helyét találtad?

Fotó: Berényi Zsuzsa

SZEGEDY-MASZÁK ZOLTÁN-FERNEZELYI MÁRTON: Promenád / Promenade, 1998–2002 interaktív virtuális valóságinstalláció, szerep változat

– a művészi produkció során a jellemzői *Szirtes János* videoművészeti és performer munkásságának. Ezúttal a *Pro/Contra*, című 2013 és 2015 között keletkezett, az eddig eljátszott 200 (!)-ból kiválogatott performansz etűdjeit láthatjuk egybegyűjtve. A munkák között vannak remake-ek és mai aktualitások ihlette akciók is, amelyeket „zömmel egy elhagyott iskolai tanterem kopott padlóján és üres fala előtt, néhány esetben külső terepeken” készített. „Az első időkben a munkák címei határozták meg hozzáállásomat. A *Pro* elnevezésűek azok a gondolatok, amelyek mellé tudok állni, a *Contra* és az *Against* elnevezésűeket azért hoztam létre, hogy az ellenérzéseimet is ki tudjam fejezni... Témaválasztásaimban a belső megérzéseimet követtem, de az utóbbi időkben egyre inkább társadalmilag is aktuális tartalmakkal foglalkozom” – írja a fali magyarázó szövegben.

Szellemiségében rokon *Monhor Viktória* tiltakozó performansza, a Magyarország német megszállása 1944. március 19. című emlékmű előtt található interaktív szökökút közepe volt.

Maga a „zenemű” is zavarba ejtő: Dick Higgins *Danger Music* (1960) című partitúrasorozatának a 17. darabja, melyet 2014. szeptember 19-én valósított meg az *Eleven emlékmű – az én történelmem* nevű társadalmi mozgalom részeként a Szabadság téren. A művész saját maga adta elő a művet, amely tulajdonképpen egy véget érni nem akaró üvöltés, s igaz, hogy „csak” 18 perc, de nemcsak az arra járókat, de a művészt is alaposan próbára teszi.

A megrendítő akció online megosztón 47 200 nézőszámot generált, és szinte kezelhetetlen „kommentáráradatot”. A művész folyamatosan dolgozza fel és elemzi a hozzászólásokat, ezzel a nyílt társadalmi diskurzusnak a legsötétebb árnyoldalaiba, a szélsőjobb retorikába lát bele. Ezzel egy nem remélt, de nem várt eredményt ért el, a társadalmi szintű figyelem felkeltését az ellentmondásos folyamatokra, ami éppen az *Eleven emlékmű* fő célkitűzése.

Önmegismerés, a személyiség megkettőzése

A videó, a film a legalkalmasabb médium önmagunk reprodukálására, kívülről való szemlélésre. Ezt a lehetőséget ragadta meg *Kis Judit* a *Megelégedettség* című többfilmes videomunkájában, amely 15 perces etűdök formájában jár végig egy saját maga által eljátszott – kétség-telenül kissé romantikus ízű, narcisztikus – önismereti kurzust, ami által önmaga elemezhetővé válik. Kis a párkapcsolati dilemmáinak feloldására alkalmazott tudatos vizsgálattól eredményt is elvárt, azt, hogy megértse és maga számára elfogadhatóvá tegye a történéseket. Saját szavaival „olyan mentális és érzelmi állapotot hozzon létre, melyben az élethelyzetek elfogadása révén a boldogság egy formája valósul meg.” Ezt az állapotot az egészséges önértékelésben, reális önmeghatározásban látja. Az egyetemi évek alatt készült kisfilmek a *Szeretek, Elég, Távolság, Kiábrándulás, Elengedés, Megtisztulás, Odaadás, Megfelelés, Megelégedettség* címet kapták.

Waliczky Tamás ezzel szemben szenvtelenül teszi bele magát egy vizuális játékba, amelyet nem kísér pszichológiai elemzés, pusztán egy tüköreffektust hoz létre a film eszközeivel, amikor is a testünk körvonala mint asztrálest olvad bele a téri környezetbe, nem megzavarva, csak némileg átalakítva a szövetét. A *Tükröződések* (2014) egy költői kérdés vizualizálása, amelyet *Waliczky* egy Jan Assmann-idézzel verbalizál: „Önmagunk megtapasztalása mindig közvetett, csak másoké közvetlen. Arcunkhoz hasonlóan belső önmagunkat sem láthatjuk másként, mint tükörben. Ez a tükröződés, re-flexio a tudatosítás és a reflexivitás szerkezetét mutatja. Tehát nem egyszerű szójátékról van szó. A másokkal való érintkezés egyúttal érintkezés önmagunkkal. Önmagunkra, vagyis személyes identitásra csak kommunikációban és interakcióban tehetünk szert. A személyes identitás egyrészt önmagunk tudata, másrészt a többiek, a mások részéről velünk szemben támasztott elvárások és az ebből fakadó felelősség tudata.”⁶

Az *Időalap/Timebase* kiállítás lehetetlen vállalkozás mind a szervezők, mind a nézők, mind a cikkíró szempontjából. Ha valamit fel lehet róni neki, az éppen az erénye is. Túl nagy falat. Nemcsak az időnk, szellemi kapacitásainkat veszi igénybe, tágitja, aktivizál és elgondolkodtat, de bevezet a videoművészet rejtelmeibe, oktatásába (*Rigó Mária*-kurzus), a 19. szabadfoglalkozás számítógépes versenyt is bemutatja. Nem utolsósorban pedig a C3 médiain-tézet újabb vállalása – része az eddig több mint száz kiállításban, eseményben realizálódó rendezvények sorozatának (például *Pillangó-hatás, Perspektíva, Média Modell, Látás, Kempelen, Pillanatgépek*). A C3 eddigi munkájának gyűjtőhelye, online katalógusa a catalog.c3.hu adatbázisban érhető el.

Jegyzetek

- 1 Clifford D. Simak: Ha megáll az idő, Maecenas Könyvkiadó, Budapest, 1993
- 2 A szövegben a külön nem jelölt idézetek forrása: <http://www.intermedia.c3.hu/mszovgy1/herzogen.htm> (Forrás: Videokunst. Ein neues Medium – aber kein neuer Stil. Videokunst in Deutschland 1963-1982. Vrlg Hatje 1982 Stuttgart 10-25. lap, Fordította: Zwickl András)
- 3 Leni Riefenstahl: A hit győzelme (1933); Az akarat diadala (1934)
- 4 Beke László: Maurer Dóra mozgóképei. Az összehajtogatott idő, lásd http://www.filmvilag.hu/xista_frame.php?cikk_id=9769
- 5 Szemző Tibor–Forgách András: Kafka utolsó szerelme, képfelirat
- 6 Jan Assmann: A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban. Ford. Hidas Zoltán, Budapest, Atlantisz, 2013, 138.